

В. Л. СМІРНОВА, О. О. ШЕМАЄВ, Н. Я. ПАНЧИШИН

ВИЗНАЧНІ ПОДІЇ В ПЕРІОД РОЗВИТКУ ІСТОРІЇ ПРОМОЦІЇ ЗДОРОВ'ЯТернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України,
м. Тернопіль, Україна

Мета: висвітлити визначні події в період розвитку історії промоції здоров'я і їх вплив на сучасне уявлення про зміцнення та збереження здоров'я.

Матеріали і методи. Для досягнення мети дослідження використано метод аналізу й синтезу документів, історико-хронологічний метод та узагальнення.

Результати. Визначено ключові події в період розвитку історії промоції здоров'я. Запропоновано періодизацію й охарактеризовано період розвитку промоції здоров'я. На підставі аналізу результатів глобальних конференцій із промоції здоров'я та відповідних документів розглянуто еволюцію підходів Всесвітньої організації охорони здоров'я до формування концепції зміцнення та збереження здоров'я. Встановлено, що уявлення про зміцнення та збереження здоров'я змінювалися від «права та обов'язку кожного щодо зміцнення здоров'я» до сприйняття промоції здоров'я як основного компонента «суспільства добробуту».

Висновки. Період розвитку (2005–2023) пов'язується з актуальними напрямками глобальної співпраці, такими як: розвиток промоції здоров'я та усунення прогалин у її реалізації; здоров'я в усіх політиках; промоція здоров'я в контексті цілей сталого розвитку, здоров'я для всіх і всі для здоров'я; створення суспільства добробуту, досягнення благополуччя з використанням підходу, спрямованого на промоцію здоров'я. Детальну характеристику змін уявлення про визначення, стратегії та концепції промоції здоров'я представлено у відповідних публікаціях третього глосарія з промоції здоров'я (2021), який включає 12 основних термінів та 47 загальних визначень.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: промоція здоров'я; зміцнення здоров'я; громадське здоров'я; історія медицини; періоди історії промоції здоров'я.

Для Всесвітньої організації охорони здоров'я одним із ключових став термін "Health Promotion" – «промоція здоров'я» (World Health Organization, 2022). Ідеться про процес заохочення, просування, підтримання практик, які дають людям змогу посилювати контроль над поліпшенням власного здоров'я (Nutbeam, & Kickbusch, 1998). Перша міжнародна конференція щодо промоції здоров'я, проведена в Оттаві 1986 р., була насамперед відповіддю на очікування щодо нових ініціатив громадського здоров'я в усьому світі. Тут розпочато співпрацю міжнародних організацій, національних урядів та місцевих громад для досягнення мети «Здоров'я для всіх» (Health For All) до 2000 р. і надалі.

Аналіз історичних подій сприяє формуванню більш ефективних підходів до промоції здоров'я, адаптації існуючих стратегій та програм до сучасних викликів і потреб. Крім того, ці знання можуть бути успішно використані для створення освітніх матеріалів, навчальних програм та інших ресурсів для студентів і фахівців у галузі охорони здоров'я.

Мета роботи: висвітлити визначні події в період розвитку історії промоції здоров'я та їх вплив

на сучасне уявлення про зміцнення та збереження здоров'я.

Матеріали і методи. Для досягнення мети дослідження використано метод аналізу та синтезу документів, історико-хронологічний метод й узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Період, пов'язаний із розвитком промоції здоров'я, характеризується активізацією досліджень, які проводилися у попередні роки. Зокрема, у 2008 р. J. Kuorppa та співавтори опублікували результати мета-аналізу праць, присвячених дієвості заходів з промоції здоров'я щодо добробуту на роботі та скорочення часу відсутності працівників через хворобу. Для аналізу дослідники обрали бази даних Medline та PsycINFO. На підставі 46 наукових публікацій, обраних у межах з 1970–2005 рр., ми встановили помірні докази впливу промоції здоров'я на зменшення часу відсутності працівників на робочому місці через хворобу та покращення їх працездатності. Крім того, відзначено підвищення психічного благополуччя, покращення загального самопочуття працівників завдяки фізичним вправам. Цікавим є виявлення відсутності позитивного

ефекту від освіти та психологічних методів у разі їх окремого застосування [1].

Також у 2008 р. було представлено огляд 119 досліджень за період 1984–2007 рр. (R. Z. Goetzel та R. J. Ozminowski). Науковці проаналізували та довели успішність програм із промоції здоров'я на робочих місцях за різними напрямками. Найбільш дієвими визнано програми, що відповідають таким критеріям, як: комплексне вирішення декількох напрямів профілактики можливих порушень здоров'я та поєднання різних методів промоції, заохочення уваги до себе та свого здоров'я, контроль та досягнення високого рівня участі працівників у відповідних програмах промоції здоров'я, належна оцінка потреб працівників щодо збереження здоров'я та адаптація програм для задоволення цих потреб [2].

У 2009 р. колективом вчених (A. Martin, K. Sanderson та F. Cocker) було опубліковано систематичний огляд і мета-аналіз відповідних публікацій за період 1997–2007 рр. з метою виявлення типів впливу програм промоції здоров'я на робочих місцях щодо зменшення симптомів депресії та тривоги. Авторами було знайдено та проаналізовано 22 дослідження, із яких 17 досліджень було включено до мета-аналізу, що представляв 20 порівнянь втручання та контролю. Зведені результати дозволили їм встановити лише незначний позитивний загальний ефект щодо зменшення симптомів депресії і тривоги. При цьому дослідники відзначили відсутність впливу на зведені показники психічного здоров'я [3].

Безперечно, зазначені дослідження сприяли подальшому розвитку промоції здоров'я. Але визначними подіями, що розкривають особливості періоду розвитку промоції здоров'я, є матеріали глобальних конференцій та заяв, прийнятих за їх результатами.

Темою 7-ї Глобальної конференції щодо зміцнення здоров'я (Найробі, 2009 р.) було обрано «Промоція здоров'я та розвиток: усунення прогалин у реалізації». Ця конференція, спираючись на досягнення Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та світової спільноти щодо зміцнення та збереження здоров'я, сконцентрувала зусилля учасників на вирішенні існуючих загроз для здоров'я та його розвитку. Зокрема, було розглянуто можливості ефективних дій в умовах фінансової кризи, глобального потепління та змін клімату, відчуття загальної невпевненості у спільнот по всьому світу [4].

Як основні дії щодо усунення недоліків у розвитку промоції здоров'я учасниками Найробської конференції було рекомендовано:

1) удосконалення програми охорони здоров'я для більш ефективного використання належної практики промоції здоров'я;

2) удосконалення політики та міжсекторального партнерства, враховуючи соціальні детермінанти здоров'я та існуючі або можливі несправедливі наслідки щодо здоров'я;

3) розгляд промоції здоров'я як показника ефективності системи охорони здоров'я, що дозволить усунути розрив у системах охорони здоров'я [4].

Крім того, на 7-й Глобальній конференції щодо зміцнення здоров'я розглядалися питання охорони здоров'я, пов'язані з протидією найбільш небезпечним інфекційним захворюванням (малярія, туберкульоз, ВІЛ/СНІД) та їх поширенням; протидією неінфекційним захворюванням, травмам та психічним розладам; вирішенням проблем із недостатнім харчуванням, репродуктивним здоров'ям, здоров'ям матері та дитини.

На 8-й Глобальній конференції з промоції здоров'я (Гельсінкі, 2013 р.) схвалена Гельсінська заява «Здоров'я у всіх стратегіях» сприяла посиленню розвитку промоції здоров'я. Її результати активізували світову спільноту на вирішення найбільш актуальних питань та заходів впровадження ефективної політики в інтересах здоров'я та благополуччя. Зокрема, запропонована концепція «Здоров'я у всіх стратегіях» передбачає підхід до державної політики в різних секторах, який має систематично враховувати наслідки рішень для здоров'я, шукати синергії та уникати шкідливого впливу на здоров'я з метою покращення здоров'я населення та рівності в здоров'ї [5]. Для реалізації цієї концепції Гельсінською заявою рекомендується:

- створення регулярних платформ для діалогу з іншими секторами та зацікавленими сторонами;
- розширення адвокації охорони здоров'я та соціальних детермінант здоров'я, які мають бути розглянуті в публічному дискурсі;
- проведення навчання у відповідних сферах, таких як управління програмою, оцінка політики та переговори;
- сприяння досягненню компромісів між секторами та потенційними інституційними партнерами;
- накопичення знань шляхом надання доказів успіху та отриманих уроків [5].

Промоція здоров'я в контексті цілей сталого розвитку стала темою 9-ї Глобальної конференції з промоції здоров'я (Шанхай, 2016 р.). У підсумковому документі конференції зазначено, що у світі відбуваються зміни, пов'язані з глобалізацією, сучасними технологіями, зміною клімату та іншими викликами, створюючи безпрецедентні загрози здоров'ю та благополуччю людей, а також нові та захоплюючі можливості для промоції здоров'я [6]. Також відмічено, що зміцнення та збереження здоров'я є важливою формою реагування на сучасні взаємопов'язані виклики та реалізації зобов'язань сталого розвитку, тому учасниками конференції

було сформовано дорожню карту з 17 цілей або пунктів призначення:

- 1) надання пріоритету потребам бідних у сфері охорони здоров'я;
- 2) усунення причин і наслідків усіх форм недоїдання;
- 3) забезпечення здорового життя та сприяння добробуту для всіх у будь-якому віці;
- 4) підтримка високоякісної освіти для всіх з метою покращення здоров'я та рівності у здоров'ї;
- 5) боротьба з гендерною нерівністю, включаючи насильство щодо жінок;
- 6) профілактика захворювань за допомогою безпечної води та санітарії для всіх;
- 7) сприяння стійкій енергетиці здорових домівок та життя;
- 8) промоція працевлаштування в галузі охорони здоров'я як фактора інклюзивного економічного зростання;
- 9) сприяння національному потенціалу та виробництву доступних основних медичних продуктів;
- 10) забезпечення справедливого доступу до медичних послуг через загальне охоплення медичними послугами на основі більш якісної первинної медичної допомоги;
- 11) сприяння розвитку здорових міст через міське планування для чистішого повітря та безпечнішого й активнішого життя;
- 12) сприяння відповідальному споживанню ліків для боротьби із антибіотикорезистентністю;
- 13) захист здоров'я від кліматичних ризиків та промоція здоров'я шляхом низьковуглецевого розвитку;
- 14) сприяння різноманітному здоровому харчуванню та підтримка відновлення рибних запасів для підвищення безпеки;
- 15) промоція здоров'я та профілактика захворювань через здорове природне середовище;
- 16) розширення можливостей сильних місцевих інституцій для розробки, впровадження, моніторингу та звітності відносно цілей сталого розвитку;
- 17) мобілізація партнерів для моніторингу та досягнення цілей сталого розвитку, пов'язаних зі здоров'ям [6].

Крім того, учасниками Шанхайської конференції було розглянуто три пріоритетні напрями подальшого розвитку промоції здоров'я, такі, як: належне урядування, здорові міста та медична грамотність [6].

До важливих документів цього періоду віднесено Астанінську декларацію (2018). Ця декларація є підсумком 40-річного періоду роботи над втіленням засад Алма-Атинської декларації (1978). В її положеннях підтверджено зобов'язання, взяті всесвітньою спільнотою щодо фундаментального права кожної людини на володіння найвищим досяжним рівнем здоров'я без будь-яких відмін-

ностей [7]. Декларація складається з 10 розділів, в яких визначаються роль держав та суспільства в укріпленні й захисті здоров'я кожної особистості. Положеннями Астанінської декларації передбачається створення сприятливих умов, в яких кожна людина та спільноти мають права та можливості брати участь у збереженні і зміцненні свого здоров'я й благополуччя на колективному та індивідуальному рівнях. Завершальним гаслом Алма-Атинської та Астанінської декларацій є твердження про те, що тільки разом можна забезпечити здоров'я і благополуччя для всіх, нікого не залишаючи поза увагою [7].

Відповідно до цього документа, пріоритетне значення має профілактика захворювань та зміцнення здоров'я, спрямування на задоволення медико-санітарних потреб усіх людей протягом усього життя через організації комплексного надання послуг з профілактики, зміцнення здоров'я, лікування, реабілітації та паліативної допомоги. Особливої актуальності набуває посилення співпраці з місцевими та центральними владними органами, громадськими та волонтерськими організаціями для координації і реалізації програм та заходів промоції здоров'я. Така ініціатива дозволяє враховувати місцеві потреби та сприяє активній участі громадян у процесі прийняття рішень щодо здоров'я та безпеки їхніх громад.

Подальший розвиток зміцнення та збереження здоров'я поклала 10-та Глобальна конференція щодо промоції здоров'я (Женева, 2021 р.), на якій було прийнято Женевську хартію благополуччя. За концепцією «Суспільства добробуту», акцентовано увагу на спільній роботі різних секторів суспільства над вирішенням глобальних проблем і на допомозі людям взяти під контроль своє здоров'я та життя [8]. Ця хартія благополуччя пропонує змінити глобальний напрям розвитку, зробивши добробут людей центральним фактором, що визначає прогрес.

Положеннями хартії передбачається, що суспільство добробуту має ґрунтуватися на:

- позитивному баченні здоров'я, що поєднує фізичне, розумове, духовне та соціальне благополуччя;
- принципах прав людини, соціальної та екологічної справедливості, солідарності, гендерної рівності, рівності між поколіннями та миру;
- зобов'язаннях щодо сталого низьковуглецевого розвитку, заснованого на взаємності та повазі між людьми та мирі з природою;
- нових показниках успіху, які враховують добробут людини та планети, встановлюючи нові пріоритети для державних витрат;
- акценті у промоції здоров'я на розширенні можливостей, інклюзивності, справедливості та значимій участі громадськості [8].

Крім того, учасники 10-ї Глобальної конференції з промоції здоров'я запропонували скоординувати дії для створення суспільства добробуту, такі як:

- збереження екосистеми планети;
- створення справедливої економіки;
- розробка здорової державної політики для загального блага;
- досягнення загального охоплення медичним обслуговуванням;
- використання позитивного потенціалу технологій та цифрової трансформації;
- забезпечення процвітаючого майбутнього [8].

Важливе значення для подальшого розвитку і сприйняття промоції здоров'я науковцями, практиками та всіма зацікавленими особами має публікація нового глосарія термінів промоції здоров'я (2021). Передусім цей глосарій відображає оновлену термінологію та концепції в галузі промоції здоров'я, враховуючи сучасні наукові відкриття та підходи. По-друге, він може сприяти співпраці між країнами та організаціями в галузі промоції здоров'я, покращуючи спілкування між фахівцями й зацікавленими особами, стандартизуючи розуміння термінів та концепцій. По-третє, новий глосарій термінів промоції здоров'я дозволяє виявити актуальні напрями досліджень та розвитку в галузі промоції здоров'я, сприяючи розвитку нових стратегій та програм. По-четверте, цей глосарій може бути одним із ключових джерел інформації для освіти та навчання фахівців у галузі промоції здоров'я.

На відміну від попередніх версій, «Глосарій термінів промоції здоров'я 2021» містить 12 основних термінів (здоров'я, промоції здоров'я, детермінанти здоров'я, профілактика захворювань, справедливність у здоров'ї, здоров'я в усіх політиках, санітарна грамотність, інвестиції для здоров'я, планетарне здоров'я, первинна медико-санітарна допомога, цілі сталого розвитку, благополуччя) та 47 визначень у другому розділі. При цьому наводяться посилання на конкретні джерела та надаються веб-посилання для полегшення доступу до вихідних документів. У деяких прикладах визначення були адаптовані для відображення застосування термінів у поточному контексті промоції здоров'я. Там, де це доречно, цей акцент подається в окремих визначеннях [9].

Провідне місце промоції здоров'я відведено в рішенні 76-ї сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я (2023). Її темою є «Досягнення благополуччя: глобальна основа для інтеграції благополуччя в громадське здоров'я з використанням підходу, спрямованого на промоцію здоров'я». Учасниками асамблеї, серед яких була й українська делегація, розглянуто шість стратегічних напрямів досягнення благополуччя:

- 1) турбота про планету та її екосистеми;
- 2) розробка систем соціального захисту та соціального забезпечення, заснованих на рівності, відкритості та солідарності;
- 3) розробка та підтримка впровадження принципів справедливої економіки, які слугують розвитку людського потенціалу;
- 4) сприяння справедливому загальному охопленню послугами охорони здоров'я за допомогою первинної медико-санітарної допомоги, зміцнення здоров'я та профілактичних послуг;
- 5) просування справедливих цифрових систем, які служать громадськими службами, що сприяють соціальній згуртованості та не являють собою комерційного інтересу;
- 6) вимірювання та моніторинг благополуччя [10].

У рішеннях асамблеї важливе зазначення має те, що ефективна реалізація цих стратегічних напрямів повинна становити частину національної системи управління, заснованої на підході «всього уряду» та «всього суспільства». Така система має бути заснована на тісній співпраці між секторами, не пов'язаними з охороною здоров'я та з громадами в цілях зміцнення та збереження здоров'я. Вона має слугувати орієнтиром для зацікавлених сторін, має бути спрямованою на узгоджену й координовану взаємодію навколо спільної мети: зміцнення здоров'я людей та збереження екосистеми планети дієвим та справедливим способом [10]. Крім того, це передбачає роботу із соціальними детермінантами здоров'я, напрямами медико-санітарної допомоги й узгоджується з такими ініціативами ВООЗ щодо промоції здоров'я, як: просування фізичної активності, звільнення від тютюну, зменшення споживання алкоголю.

Вказані події протягом 2005–2023 рр. визначають період розвитку промоції здоров'я, що відображено в такій таблиці (табл. 1).

Таблиця 1. Історія промоції здоров'я: період розвитку (2005–2023)

Рік	Подія	Значення в історії
1	2	3
2005–2009	Представлено результати оглядів та мета-аналізів, присвячених питанням ефективності програм промоції здоров'я на робочих місцях	Наукове обґрунтування, розробка політики та практики в галузі промоції здоров'я на робочих місцях, а також визначення економічних здобутків від таких програм

Продовження табл. 1

1	2	3
2009	7-ма Глобальна конференція зі зміцнення здоров'я (Найробі) за темою «Промоція здоров'я та розвиток: усунення прогалин у реалізації»	Вирішення проблем існуючих загроз для здоров'я та його розвитку, усунення прогалин у реалізації, запропоновано ефективні дії в умовах фінансової кризи, глобального потепління та змін клімату
2013	8-ма Глобальна конференція зі зміцнення здоров'я «Здоров'я в усіх політиках» (Гельсінкі)	Впровадження ефективної політики в різних секторах в інтересах здоров'я та благополуччя
2016	9-та Глобальна конференція зі зміцнення здоров'я (Шанхай) за темою «Промоція здоров'я в контексті цілей сталого розвитку: здоров'я для всіх і всі для здоров'я»	Запропоновано новий контекст та оновлену спрямованість промоції здоров'я, шляхом залучення всього суспільства до процесу розвитку охорони здоров'я, належного урядування, створення здорових міст та підвищення медичної обізнаності
2018	Всесвітня конференція з первинної медико-санітарної допомоги (Астана)	Наголос на пріоритетному значенні профілактики захворювань та промоції здоров'я, спрямуванні на задоволення медико-санітарних потреб усіх людей протягом усього життя
2021	10-та Глобальна конференція зі зміцнення здоров'я (Женева) щодо створення «Суспільства добробуту»	Запропоновано скоординувати дії для створення суспільства добробуту, збереження екосистеми планети, розробка здорової державної політики для загального блага, досягнення загального охоплення медичним обслуговуванням
2021	Публікація нової версії глосарія термінів промоції здоров'я	Представляє оновлену термінологію, сприяє покращенню глобальної співпраці та спілкування між фахівцями, слугує розвитку стандартизації, розширює розуміння термінів та концепцій, сприяє актуалізації досліджень, є важливим джерелом для освіти та навчання
2023	Рішення 76-ї сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я «Досягнення благополуччя: глобальна основа для інтеграції благополуччя в громадське здоров'я з використанням підходу, спрямованого на промоцію здоров'я»	Визначення стійких та справедливих способів для реалізації стратегічних напрямів, пов'язаних із промоцією здоров'я, загального благополуччя та збереження екосистеми планети

Висновки

1. Еволюцію промоції здоров'я відображено на основі аналізу питань та існуючих викликів, що дискутувалися в межах профільних глобальних конференцій. Це дозволило обґрунтувати періоди розвитку промоції здоров'я. Останній, третій період розвитку промоції здоров'я (2005–2023) спрямовується на розгортання глобальної співпраці у різних аспектах, зокрема: розвиток промоції здоров'я та усунення прогалин у реалізації; здоров'я в усіх політиках; промоція здоров'я в контексті цілей сталого розвитку, здоров'я для всіх і всі для здоров'я; створення суспільства добробуту; досягнення благополуччя з використанням підходу, спрямованого на промоцію здоров'я.

2. Встановлено, що уявлення про зміцнення та збереження здоров'я змінювалися від «права та обов'язку кожного щодо зміцнення здоров'я» до сприйняття промоції здоров'я як основного компонента «суспільства добробуту».

3. Виявлено, що версії публікації глосарія відповідають періодам започаткування, становлення та розвитку промоції здоров'я. Вони дозволять відстежити зміни, що відбувалися в термінології, проблематиці та концепціях промоції здоров'я. Третій глосарій (2021) включає вже 12 основних термінів (здоров'я, промоції здоров'я, детермінанти здоров'я, профілактика захворювань, справедливості у здоров'ї, здоров'я в усіх політиках, санітарна грамотність, інвестиції для здоров'я, планетарне здоров'я, первинна медико-санітарна допомога, цілі сталого розвитку, благополуччя) та 47 загальних визначень у другому розділі.

Перспективи подальших досліджень. Напрямок подальших досліджень та розвідок має бути спрямований на вивчення можливостей розвитку промоції здоров'я в умовах військових конфліктів, кризових ситуацій та загальної невизначеності.

Список літератури

1. Kuoppala J. Work health promotion, job well-being, and sickness absences – a systematic review and meta-analysis / J. Kuoppala, A. Lamminpää, P. Husman // *Journal of Occupational and Environmental Medicine*. – 2008. – Vol. 50 (11). – P. 1216–1227. DOI 10.1097/JOM.0b013e31818dbf92.
2. Goetzel R. Z. The health and cost benefits of work site health-promotion programs / R. Z. Goetzel, R. J. Ozminkowski // *Annual Review of Public Health*. – 2008. – Vol. 29. – P. 303–323. DOI 10.1146/annurev.publhealth.29.020907.090930.
3. Martin A. Meta-analysis of the effects of health promotion intervention in the workplace on depression and anxiety symptoms / A. Martin, K. Sanderson, F. Cocker // *Scand. J. Work Environ. Health*. – 2009. – Vol. 35 (1). – P. 7–18. DOI 10.5271/sjweh.1295.
4. *The 7th Global Conference on Health Promotion* / World Health Organization. – Nairobi, 2009. – Access mode : <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/seventh-global-conference>.
5. *8th Global Conference on Health Promotion, Helsinki Statement on Health in All Policies* / World Health Organization. – 2013. – Access mode : <https://www.who.int/publications/i/item/9789241506908>.
6. *The 9th Global Conference on Health Promotion, Promoting health in the Sustainable Development Goals: Health for all and all for health* / World Health Organization. – Shanghai, 2016. – Access mode : <https://www.who.int/publications/i/item/promoting-health-in-the-sdgs>.
7. *Global Conference on Primary Health Care. Declaration of Astana* / World Health Organization and the United Nations Children's Fund. – 2018. – Access mode : <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HIS-SDS-2018.61>.
8. *10th Global Conference on Health Promotion* / World Health Organization. – 2021. – Access mode : <https://www.who.int/news/item/15-12-2021-10th-global-conference-on-health-promotion-charters-a-path-for-creating-well-being-societies>.
9. *Health promotion glossary of terms 2021* / World Health Organization. – 2021. – Access mode : <https://www.who.int/publications/i/item/9789240038349>.
10. *Achieving well-being: a global framework for integrating well-being into public health utilizing a health promotion approach* / World Health Organization. – 2023. – Access mode : <https://www.who.int/publications/i/item/9789240084858>.

References

1. Kuoppala, J., Lamminpää, A., & Husman, P. (2008). Work health promotion, job well-being, and sickness absences – a systematic review and meta-analysis. *Journal of Occupational and Environmental Medicine*, 50(11), 1216-1227. DOI 10.1097/JOM.0b013e31818dbf92.
2. Goetzel, R.Z., & Ozminkowski, R.J. (2008). The health and cost benefits of work site health-promotion programs. *Annual Review of Public Health*, 29, 303-323. DOI 10.1146/annurev.publhealth.29.020907.090930.
3. Martin, A., Sanderson, K., & Cocker, F. (2009). Meta-analysis of the effects of health promotion intervention in the workplace on depression and anxiety symptoms. *Scand. J. Work Environ. Health*, 35(1), 7-18. DOI 10.5271/sjweh.1295.
4. World Health Organization. (2009). *The 7th Global Conference on Health Promotion*. Nairobi. Retrieved from: <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/seventh-global-conference>.
5. World Health Organization. (2013). *8th Global Conference on Health Promotion, Helsinki Statement on Health in All Policies*. Retrieved from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241506908>.
6. World Health Organization. (2016). *The 9th Global Conference on Health Promotion, Promoting health in the Sustainable Development Goals: Health for all and all for health*. Shanghai. Retrieved from: <https://www.who.int/publications/i/item/promoting-health-in-the-sdgs>.
7. World Health Organization and the United Nations Children's Fund. (2018). *Global Conference on Primary Health Care. Declaration of Astana*. Retrieved from: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HIS-SDS-2018.61>.
8. World Health Organization. (2021). *10th Global Conference on Health Promotion*. Retrieved from: <https://www.who.int/news/item/15-12-2021-10th-global-conference-on-health-promotion-charters-a-path-for-creating-well-being-societies>.
9. World Health Organization. (2021). *Health promotion glossary of terms 2021*. Retrieved from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240038349>.
10. World Health Organization. (2023). *Achieving well-being: a global framework for integrating well-being into public health utilizing a health promotion approach*. Retrieved from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240084858>.

SIGNIFICANT EVENTS IN THE DEVELOPMENT PERIOD OF THE HEALTH PROMOTION HISTORY

V. L. Smirnova, O. O. Shemaiev, N. Ya. Panchyshyn

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University, Ternopil, Ukraine

Purpose: to highlight the significant events in the development period of the health promotion history and their impact on the modern idea of health promotion and maintenance.

Materials and Methods. To achieve the purpose of the study, authors used the method of analysis and synthesis of documents, the historical and chronological method and generalization.

Results. The key events in the development of the health promotion history are identified. The periodization is proposed and the development period of health promotion is characterized. Based on the analysis of the results of

global conferences on health promotion and relevant documents, the evolution of the World Health Organization's approaches to the formation of the concept of health promotion and maintenance is considered. It has been established that the perceptions of health promotion and maintenance have changed from “everyone's right and duty to promote health” to the perception of health promotion as a key component of a “welfare society”.

Conclusions. The development period (2005–2023) is associated with the current areas of global cooperation: development of health promotion and elimination of gaps in its implementation; health in all policies; health promotion in the context of sustainable development goals, health for all and all for health; creation of a welfare society, achieving well-being using a health promotion approach. A detailed description of the changes in the understanding of the definitions, strategies and concepts of health promotion is presented in the relevant publications of the third Glossary of Health Promotion (2021), which includes 12 key terms and 47 general definitions.

KEY WORDS: health promotion; strengthening of health; public health; history of medicine; periods of health promotion history.

Рукопис надійшов до редакції 04.04.2024.

Відомості про авторів:

Смірнова Валентина Леонідівна – кандидатка медичних наук, доцентка кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; ORCID <https://orcid.org/0000-0001-7473-9826>.

Шемаєв Олександр Олександрович – здобувач вищої освіти 2 року навчання за спеціальністю 229 «Громадське здоров'я» медичного факультету Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України.

Панчишин Наталія Ярославівна – кандидатка медичних наук, доцентка кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету імені І. Я. Горбачевського МОЗ України; ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5786-3083>.

Електронна адреса для листування: shemaev_oleole@tdmu.edu.ua